

اورنجی سنہ

اورنجی صابی

دَارُ الْفُنُونِ
الہیاتا فاکولتہ مجموعہ

تاریخی ، اجتماعی ، دینی ، فلسفی

تشرین اول — ۱۹۲۸

نہزادہ بائی اوقاف مطبعہ سی

۱۹۲۸

ابوعلى مسكويه « ابنه مسكويه » الحازنه

بوندن اول فاكولته من مجموعه سنده [1] علمى و فلسفى وادبى مسلكنى تدقيق ايتديكمز
 فيلسوف صوفى ابوحيان توحيدى نك عصر نده بولومان و حكمت عمليه ده الحق اك يوكسك
 بر موقع احراز ايدن الحازن ابو على مسكويه ويا ابن مسكويه ، عصر نده باش فيلسوف
 الشيخ الرئيس ابن سينا دن باشقه حكمت عمليه ده اقراتى كورمه مش [2] ، شرق عالم
 عرفانه فلسفه اخلاقيه نشر ايتك خصوصنده اخوان صفاي تعقيب ايله مش ايدى . مشارايله اخلاقيه
 بر فيلسوف اولدينى كې محاكمه لى بر مؤرخ ايدى . اسلام فيلسوف لرى آراسنده طيب ويا
 رياضى اولمايان همان يوق ايسه ده صوفى ، محدث ، مورخ اولان لرى يك نادر در . عرب
 فيلسوفى ، حكيم لرباباسى يعقوب بن اسحق الكندي نك ممتاز وفاضل شا كردى احمد بن
 الطيب السرخسى ، وزير اوغلو ابوالقاسم عيسى بن على [3] محدث ، ابوحيان توحيدى
 صوفى ايديلر . بوكره برده حكيم بر مؤرخ كوره جكز . [رى] ك برر كذارى اولان ابوبكر
 رازى ايران فيلسوفى ، ايران طبيى اولدينى كې ابو على مسكويه الرازى ده ايران حكيمى ،
 ايران مورخى ايدى [4] ، قوبو بر ايراني ايدى ، فقط لايقيه طانماش ، شخصيت فلسفيه سى
 تدقيق ايدله مش ايدى ، بوايه شرق فلسفه سى تاريخنده بر بوشاق ايدى . بز بو بوشاق
 دولدور مق امله ابو على مسكويه ك ممتاز شخصيتنى ايضاح ايدورز .

I — حياتى

دوغماسى — ابو على مسكويه ايرانك يك اسكى وشهرتلى بر شهرى اولان ، بر جوق
 اسلام متفكر لرى پيشديرن [رى] ده دوغمشدر . ابو على مسكويه ك دوغديى تاريخه
 تصادف ايدله مدم . حياتنك ايلك چاغلار نده ، [۳۵۲ ويا ۳۵۵] تاريخلار نده وفات ايدن
 وزير ابو محمد حسن بن محمد الماهلبى به كاتب و حافظ كتب اولوشنه باقيلير سه [۳۴۰] حدودنده
 دوغدينى تخمين اولونا بيلير . حقى جوق ياشا يانلردن اولوشنه ، و [۴۲۰ ويا ۴۲۱]

[1] سنه 2 ، صاى ، 7 .

[2] نامه دانشوران

[3] ادبيات فاكولته سى مجموعه سى ، جلد ، 6 - صاى ، 2 - صفحه 257 .

[4] شمس الدين ساسى بك قاموس الاعلامنده بالكر عراق اطبا سندن صايماسى يك غريبدر .

تاریخ‌نویس ارتمال استدیکنه باقیلنجه دوغدینی تاریخ [۳۳۰] حدودینه ده یاقلاشه بیلیر.
ابوعلی مسکویه الرازی ابو بکر محمد بن زکریا الرازی نک [ری] ده ارتمالندن بر آز
صوکر دوغمش اولور .

آدی ، صافی — ابوعلی مسکویهک آدی ، صافی حقنده اختلاف اولونه کلکده در .
مسکویه لقبی میدر ؟ آدی میدر ؟ یوقسا باالرندن برینک لقبی میدر ؟ آدی میدر ؟ مسکویه
مهتدی ایسه مهتدی اولان کیمدر ؟ ایسته بورالری لایقوله کسدر یوله مکندن هرایکی احتمالی
کوزه ده رک حکیممزی مسکویه [ابن مسکویه] عنوانی آلتنده یازدم .

یاقوت حموی نک « معجم الادباء وارشاد الالباء » ده حکایه استدیکنه کوره ابوعلی
مسکویهک معاصری اولان ، کندیسبله کوروشوب بولوشان فیلسوف صوفی ابوحنان توحیدی
« کتاب الامناع والموانسه » ده دوغورون دوغورون مسکویه یازیور . اسلام عالمده
یتیشهن مشاهیر واعیانک ترجمه حالاری حقنده بک قیمتلی بر اثر یازان شمس الدین ابو العباس
احمد بن خلکان [وفیات الاعیان وانباء انباء الزمان] ده محمد بن ابی الفضل الهمدانی نک
[تجارب الامم وتعاقب الهمم] ذیلنده مسکویه دیدیکنی حکایه ایدیور . علوم اوائلده بارز
برچهره کوسته رن ، اسلام عالمی ائریله یاشادان موفق الدین ابو العباس احمد بن ابی اصیبه
ایله جمال الدین ابن القفطی مسکویه کوستردکلی کبی ائریله اسلام متفکر لرینی طائیدان
جلال الدین دوانی (اخلاق جلالی) ده مسکویه دیور . ابن الاکفائی شمس الدین محمد الانصاری
(ارشاد المقاصد) ده اوکا تبعاً « موضوعات العلوم » ایله (ابجد العلوم) ده یتنه مسکویه
یازیلیور . زمانمزه عصریجه برانسیقلوبدی اولان (دائرة المعارف) ده ده بستان یوزواتک آردنجه
کیدسیور . شمس الدین سامی بک (قاموس الاعلام) ده ابن القفطی کبی (میم) فصلنده یازیور .
دیگر طرفدن اشارات شارحی ، تجرید صاحبی حکیم محقق نصر الدین طوسی نک
مطبوع اخلاقنده ایکسی ده یازلیدی کبی یازمه صوان الحکمه ده ، باصفا کشف الظنون
وا کتفاه القنوعه ، کوره بیلدیکم یازمه و مطبوع اثرلنده هب ابن مسکویه کوسته ریلیور .
(قلمان هوآر) (Littérature Arabe) ده ، بارون قارا دوو و (gazali) ده ابن مسکویه
کوسته ریلور . اسلام انسیقلوبه دیسنده هرایکسی ده ذکر اولونیور .

بارون قارا دوو اولنده کی میمی مضموم او قویارق (M) دن صوکر (o) یازیور که
[المنتحل] ک [ابوعلی مسکویه الحازن] افاده سنه موافق اولور .

یاقوت حموی نک نقل استدیکی وصیتنامه سنده اسمی [احمد بن محمد] کوریلیور . [مسکویه]

کلمه سی احمدك لقبی ایسه دوعروذن دوعرویه (مسکویه)، باباسنك لقبی ایسه (ابن مسکویه) اولوق لازم کلیر .

ابوحیان، ابن خلکان، ابن ابی اصیبعه، ابن القفطی، جلال الدین دوانی، شمس الدین محمد الانصارینك سوزلرینه باقهرق موضوعات العلوم صاحبی طاشکوپری زاده ایله ابجدالعلوم صاحبی ابوالطیب القنوجی کبی دوعروذن دوعرویه مسکویه دیمکی ترجیح ایدیورم . شو قادارکه مملکت مزده اولان شهرتی دوشه نهرک ، یازمه نسخه لری کوزمک اوکنه کتیره رک [ابن مسکویه] سوزینه ده هیج برشی دیمورم .

یاقوت حموی مورخزه تخصیص ایتدیکی محیفه ده احمد بن محمد بن یعقوب الملقب مسکویه دیمکله مسکویه لقب کوستریور . مسکویه احمدك لقبی ایسه یاقوت حموی ده ابوحیان وموافق لری وجهله «ابن» سز مسکویه دیمش اولور . صوکر مسکویهک مجوسی ایکن اهتدا ایتدیکنی ده اده ایله یور، فقط باباسنك ، ده ده سنك آدلرینی یازمقله مورخزك مهتدی اولماسنه فصل احتمال ویریه بیلیر؟ اوله بیلیرکه اهتدا کیفیتی بویوک باباسنه اسناد اوله جق ایکن سهو اثری اوله رق کندیسنه اسناد اولومشدر . احتمالکه باباسی مجوسی ایکن اهتدا ایتمشدر . یازمه نسخه لرذن لقب کیفیتی اکلامق مشکدره . یازمه صوان الحکمه و[الطهارة] نسخه لرذن (محمد مسکویه)، [جاویدان خرد] نسخه سنده [محمد بن مسکویه]، [تجارب الامم] نسخه سنده [یعقوب مسکویه] یازیلی دره . باصمه [نامه دانشوان] ده [یعقوب بن مسکویه] یازلدینی کبی اخلاق ناصری نسخه سنده اولدینی وجهله [ابوعلی مسکویه] ده یازلمشدر . کوریلدیورکه فیلسوفزك آدی صانی، لقبی دوعرو، درست تعین اولونامه یور . بالکنز کنیه سی دوعرو اوله رق تعین ایتمشدر : ابوعلی . باش فیلسوف ابن سینانك ده کنیه سی فیلسوفزك کنیه سی کبی ابوعلی در . [۱]

مسکویه لفظی، سیبویه ، نطویه کبی ایکی کلمه دن ، «مسک» ایله «ویه» کلمه لرذن مرکب براسمدره . مسک فارسی اولان «مشک» لفظندن تعریب اولونمشدر، فارسی دیلنده مبهم مضموم اولمقله آکلاشیلان بارون قارادووو اونو کوزه تهرک «O» ایله ، اسلام انسیقلوب دیسی ایسه عرب دیلی کوزه ده رک (1) ایله یازیورلر . دوعروسی اسلام انسیقلوبه دیسنك یاردینی کبی اوله جق .

[۱] شافعی فقهاسندن ابواسحاق شیرازی نك شا کردی اوله رق کوزه تهرلن علی بن مسکویه فیلسوفزك اوغلی اوله جق .

مسك ، سيب ، نبط كله لينه الحاق اولونان « ویه » كله سی ایکی وجهله ایضاح اولونیور . بر ایضاحه کوره تشویق معناسنی افاده ایدوب « هایدی ، جابوق » کی معناله کان اصواتندرد . فقط قاموس صاحبی مجدالدین فیروز آبادی ایله مشاهر محققیندن سعدالدین تفتازانی به کوره (ویه) كله سی اصواتدن دکیل دره ، بلکه فارسیده قوقو معناسنه کن [بوی] ایله هاء تخصیصیه دن مرکب اولوب صوکرادن تخفیف اولونمش بر کله دره . بومعنا به کوره مسك قوقولی ، الما قوقولو ، نفت یاغی قوقولی دیمکدره . مفردات فارسیه دهده بو یولده ایضاح اولونیور [۱] .

مسکویه دهده و او مفتوحدره شوقادار که محدثلر بو کی ترکیب حکمیده و او ی اوزاده رق یایی مفتوح او قورلر . اسلام انسقلوپدیسنک [Mushkoye] شکنده یازماسی غالباً بوملاحظه به مبنی اوله جق .

تھیبی — ابوعلی مسکویه تحصیلی دوغدی [ری] شهرنده ا کمال ایتشدرد . یاقوت حموی نک ابو حیان توحیدیدن نقلنه کوره مسکویه اک اول کیمیایه هوس ایتمش ، خازن کتب اولدینی حالده بوش و قتلرندره ابو الطیب الکیمیائی الرازیدن کیمیا تحصیل ایله مشدر . ابوعلی مسکویه رازی ، ابوبکر رازی ایله جابر بن حیانک کتابلرینه مفتون اولمش ایدی [۲] . حکیملر باباسی عرب فیلسوفی [التنبیه علی خدع الکیمیائین] نامی آلتنده کیمیایی [۳] ابطال حقنده یازمش اولدینی اثر ابوبکر رازی طرفندن رد اولونمش ایدی . مشارالیه کیمیا صنعتی حقنده اون ایکی کتاب یازمش ایدی [۴] . خراسان صاحبی منصور بن اسحاق نامه کیمیا حقنده یازدینی کتابدن دولایی بیک آتون جائزه آلمش ایسه ده کتابنده یازدیغی اثبات ایدمه مدیکندن کتابی ، باشنده پارچه پارچه ایدلمش ، بغداده اعاده اولونمش ایدی . [۵] ابوعلی مسکویه الرازی ده کیمیایه دوشمش :

کجوهر الکیمیاء لیس تری ٪ من ناله والانام فی طلبه [۶]

[۱] قاموس ترجمه سی .

[۲] ابوبکر رازیدن اول مشهور کیمیاجیلر جابر بن حیان ، یحیی بن خالد ، ذوالنون مصری ایدیلر ، کرک جابرک ذوالنون فلسفه به متایل متصوفه دن ایدیلر — ابن الفطی ، قاضی صاعده اندلسی [۳] جواهر معدنیه نک خاصه لرینی سلب ایدوب کندوسنه بی خاصه کثیره ن طریقلردن بحث ایدر بوکا کیمیاء وهمی دینیر .

[۴] فاکولته مجموعه سی ، برنجی صانی ، صیفه ، ۱۵۹

[۵] ابن خلکان

[۶] کیمیا جوهرینه بکزه رکه اوئی اله کچره نی کوره مسک ، خلق ایسه اوئی آراشد بر درور .

پیتندن غافل قالمش ایدی . داهایا غریبی شوکه باش فیلسوف ابن سینا ده حکیمار باباسی الکنندی کبی کیمیای وهمی بی انکار ایتدیکی حالده فخر رازی ایکی همشیریسندن ایرلماش ، کیمیا وهمی نك اسلام عالمنده شیوعنه بادی اولمش ایدی ،

ابو علی مسکویه ربده بش سنه تدریس ایدن ، اثر یازان خراسان فیلسوفی ، ارسطو شارحی مشهور ابوالحسن محمد بن یوسف العاصمیدن [۱] ینه ابو حیان توحیدی نك دیدیکنه کوره هیچ بر استفاده ده بولونماش ، برکله بیله اخذایتمه مشدی [۲] . فقط صوکرالری علوم حکمیه ایچین فرصتی فوت ایتدیکنه پك زیاده کدرلندی ، ارتیق علوم حکمیهیه خواهشکر اولدی . ابوالحسن العاصمی نك غلامی ابوالقاسم الکاتبك ابساغوجی و فاطمغوریایه یازدینی « صفواالشرح » اسمنده کی شرحی ابو حیان توحیدی واسطه سیله آلمش ، برابرجه قصه حیج ایتمشدی . بو حالده ابو حیان توحیدی ابوعلی مسکویه الرازی نك ایلك فلسفه خواجه سی حکمنده اولمش ؛ هره قادار فیلسوفز ابوالحسن العاصمیدن درغورون دوغوروبه استفاده ایتمه مش ایسه ده ، غلامی ابوالقاسم الکاتبك کتابندن استفاده ایتمش اولویور .

ابو علی مسکویه استاد ابو سلیمان سجزی بی کورمش ایسه ده اوندن اخذی معلوم دیکلدر ، مسکویه اك نهایت ابوالخیر بن الخماره [۳] صیفینمش در ، ارتیق حکمت وطبی ابوالخیر بن الخماردن اخذ ایتمش اولدی . نته کیم « الفوز الاصفه » ده [نفس] بابنده ابوالخیرك برتقیرینی نقل ایدیور ، ابوالخیر بن الخمار خرسیتیان ایکن اهتدا ایتمش بر حکیم اولوب یحیی عدی نك شا کردی ، یحیی بن عدی ده تورک فیلسوفی فارابی نك شا کردی اولمقله ابوعلی مسکویه فلسفه ده فارابی قولندن کلش اولویور ، دیکر طرفدن ابوالحسن العاصمی ابوزید بلخی نك ، ابوزید بلخی ده الکنندی نك شا کردی اولمقله واسطه لرایله الکنندی دن استفاده ایتمش اولویور . ایشته مسکویه کیمیا فلسفه وطبده بللی باشلی استاذی بوذوات اوله جق . ابوعلی مسکویه کنج یاشلرنده آل بویه وزیر لرینه انتساب ایتدیکنندن ، خازن کتب اولدیغندن بو کیفیت عرفانک تکامله ، معلوماتک توسعنا بادی اولمشدر . ابوعلی مسکویه کتب تاریخ وادیاتده وزیر ادیب و حکیم مورخ ابن العمید استادی صایله بیایر . قصه سی ابوعلی مسکویه آل بویه امیر لرینک ، وزیر لرینک حمایه سی آلتنده ، مساعی و تبعاتی سایه سنده علوم

[۱] ادبیات فاکولته سی مجموعه سی التبی جلد ، ایکنجی صابی ، صیفه ، ۲۶۱

[۲] معجم الادباء

[۳] ادبیات فاکولته سی مجموعه سی جلد ، ۶ - صابی ۲ ، صیفه ۲۵۸

حکمیة طبعه ، ادب ، بلاغت و شعرة ذروه علیایه واصل اولدی ، ابن القفطی نک دیدیکی کبی فارس اجله سی ، ایران فضلاسی میانه کیدی ، محاضره لره ، مناظره لره کیرشدی .
ابوعلی مسکویه کازنکی - ابوعلی مسکویه ک حیات حقه بویوک برشی بیله مه یورزه ، یالکیز حیاتک ایلک چاغلرنده دوغماسی مناسبی ایله بیان ایدلیدی اوزره معزالدوله نک وزیر ابو محمد مهلبی به انتساب ایتش ایدی . وزیر مهلبی ادیب و فضیلت پرور و عرفان صاحبی ایدی . ابو حیان توحیدی بی مجرد طاشقینلقدن ناشی بغداددن نفی ایتدیکی حالده ابوعلی مسکویه ک عرفان و درایتی تقدیر ایدرک سرایندن آرمادی ، کندیسنه کاتب و خازن کتب تعیین ایتدی .

ابوعلی مسکویه ابو محمد مهلبی دن صوکر ا رکن الدوله نک وزیر و اوغلی عضدالدوله نک معلم و صریسی ابو الفضل بن العمید القمی نک [۱] توجهنه نائل اولدی . ابن العمیدک اوغلی و خلفی اولان ابو الفتح ذی الکفایتین پدرینک ارتحالنده ابوعلی مسکویه ک عرفان درنکی اولان سرایندن آیرمادی . ابو الفتح ارباب کالی یانندن آیرمازایدی ، نه کیم خراسان فیلسوفی ، ارسطو شارحی ابو الحسن محمد العاصری بی [۳۶۴] ده معیتده بغداده کتیرمش ایدی . عضدالدوله عراق سفری مناسبی ایله ابو الفتح ذوالکفایتین شهبیه دوشمش ، نهایت [۳۶۶] ده سیاست ایجابی بر کوزینی کور اتمک ، بورنی کسمک کبی غیر مشروع اجراءات ایله اوجنی آلمش ایدی . [۲] عضدالدوله دارالسلام اولان بغدادی اله کچیرد کدن صوکر اهل علم کندیسنه یا قلاشدرمش ایدی ، [۳] آقین آقین هر یردن اهل علم بغداده کلیر ایدی .

[۱] ادبیات فاکولته سی مجموعه سی ، جلد ۶ ، صانی ، ۲ ، صحیفه ، ۲۶۹

[۲] ابو الفتح ذوالکفایتین طو تولدینی کونک کیجه سنده عیش و عشرته طالمش ایدی . مجلسنده بولونان شاعری شونی تغنی ایتش ایدی .

دعوت المنی و دعوت العلی ❧ فلما اجابا دعوت القدس
 و قلت لایام شرخ الشباب ❧ الی فهذا اوان الفرح
 اذا بلغ المرء اماله ❧ فلیس له بعدها مقترح

ترجمه سی : آرزولری چاغیردم ، یوکسک مرتبه بی ده چاغیردم . هرا کیسی دعوتمه اجابت ایدنجه بوکره قدحی چاغیردم . کسجلیکک ایلک چاغی کونلرینه « باکا کل » دیدم . چونکه بو آن فرح آتی در . برکنی املارینه ایرنجه ارتیق اوندن صوکر ا دیک قالماز . ابن الوردی .

[۳] عضدالدوله [۲۷۱] تاریخنده مشهور قاضی ابوبکر الباقلائی بی سفارته روم ملکینه کوندرمش ایدی - ابن الوردی .

ابوعلی مسکویه ابو الفتح ذوالکفایتینک بو آجیقلی عاقبتندن صو کرا دوغرودن دوغرویه
عضدالدولهیه انتساب ایتدی ، عضدالدوله طرفندن خزینه دارلغه تعیین اولوندی . ایشته
بومناسبت ایله کندیسنه « الخازن » دنیلدی . ابوعلی مسکویه عضدالدوله نك خازنی اولدینی
کبی امینی ، یاقینی ، خالص دوستی ایدی [۱] . سراینده بولوندینی صرمده « تجارب الامم
وتعاقب الهم » نامنده کی اومشهور تاریخی قلمه آلدی .

عراقده خوارزمده کیمه سی . ابوعلی مسکویه عضدالدوله دن باشقا اوغلو صمصام الدوله ، بهاء
الدوله نك ده توجهلرینی قازانمش ، حمایه لرنده قلمش ایدی . صو کرالری عراقی ترک ایتدی .
خوارزم طرفلرینه کیتدی . خوارزمک مرکز « کرکانج » خیمه ایدی . شاه ده
مأمون بن محمد ایدی . باش فیلسوف ابن سینا بخارادن آیرلمش ، کرکانجه کلمش ، شاه طرفندن
کندیسنه کفایت ایده جک قادر آیلق باغلانمش ایدی ،

شاهک سراینده باش فیلسوف ابن سینادان باشقه ، خوارزمده اقامت ایدن
ابوریحان بیرونی ، ریاضیانده استاذ اولان ، ابونصر فارابی ایله اسمی قاریشان ابو نصر
عراقی ، فیلسوفنک علوم حکمییه ده خواجه سی ابوالخیر بن الخمار ، باش فیلسوفک طبله
خواجه سی ابوسهل مسیحی کبی عصرک نادر یتیشدیردیکی کزیده ذوات طوبلانیرلرایدی ،
ایشته بوذوات اراسینده فیلسوفزده بولونویور ایدی . شاه هپسنه حرمت ایدر ایدی .
ابوعلی مسکویه ایله باش فیلسوف آراسینده صمیمیت یوق ایدی ، ابوعلی مسکویه برکون
کزیده برطلبیه درس تقریر ایدر ایکن ابن سینا اورایه کلمش ، ریاضیاتده کی ضعفنه اشارت
ایتمش اوله جق که اوکنه بر جویر آتمش ، « بوجویری آرپه لر ایله مساحه ایت . » دیمش
ایدی . مسکویه ایسه ابن سینانک اخلاقچه اولان ضعفنه اشارت ایچین اوله جق که هان
اخلاق کتابندن بر پارچه آتمش ، « سن اخلاقکی اصلاح ایت که بنده ساسا کاجویری
مساحه ایدهیم ، جوانی ویرمش ایدی . ابن سینا بعضی تألیفاتینده مسکویهک بر شیئی
کوجلیکله اکلا دیغی ، دفعاتله تکرار ایتدکلی حالده اکلا یامایندن واز کجدیکنی حکایه
ایدیور [۲] . اکلا شیلور که باش فیلسوف ابن سینا ابو علی مسکویه کی کندینه اقران
کوربور ، اقران منافسه سندن کندینی قورتارامایور . بو روایتلر صحیح اولماسه ده
باش فیلسوف ابن سینانک کندیسنی منافسه دریالرینه قایدیردینی اکلا شیلیر .

[۱] ابن الففطی

[۲] صوان الحکمه ، اخبار حکماء ، نامه دانشوران

ارثالی - ابو علی مسکویه خوارزمده یشتی عصره شرف و برن بو ممتاز شخصیتلر ایله علم عالمده کوزل بر حیات کچیردیکی صیره ده هم کندیسینک، هم ابن سینانک خوارزمدهن آیرمالارینی موجب بر حادیه شاهد اولدی: سلطان محمود غزنوی بو کزیده سیالرک خوارزم شاهنک سر اینده بولونمالارینی خوش کورمه یور، یا خود ابن سینایی شاهنک یاندن ایرمق داهادوغروسق یا قلامق ایسته یورایدی، چونکه بعض شریر و مفسد لر ابن سینانک مذهبنی فنا بیلدیرمشلر، سلطان محمود اهل سنت مذهبنه مخالف بر کشی طایتمشالر ایدی. سلطان محمود غزنوی بو خصوصده پک متصلب ایدی. [۱]

سلطان محمود حسن بن میکال نامنده برنی سفارتله کرکانه کوندردی. شاه اولجه کیفیتدن خبر آلمقله وضعیق بو ذواته بیلدیردی، ابن سینا ایله مسکویه سفیر کله دن اول کرکانهچدن آیرلمق، دیکر لری ایسه کرکانهچده قالمق تصویب ایستدیلر. کندیلرینی عراقه کورتورمک اوزره بر قلاغوز طوتدیلر، همان اورادن آیریلدیلر. مسکویه کیمیا ایله مشغول اولدینی کبی نجوم ایله ده مشغول اولمش ایدی. یوله زاینجه دن [۲] کندی طالعی استخراج ایتدی، ارقداشی باش فیلسوفه «بزو صحرا ده یولی شاشیره جغز، بن صوسزلغه دایانامایوب، وله جگم، سن ایسه خیل طولاشدقدن صو کر امقصد ایشیه جگسینک» دیمش ایدی، راست کله او کون بر قره بولوط اورتالنی قابالار، بورا چیقار. بواکی حکیم بیلدیرم، شمشک ایله قاریشیق مدهش بر یاغموره طوتولورلر. بوقارا کلقده قلاووز یولی شاشیر، دیتیر بر کون بر صحرا یه ایریشیرلر که هیچ بر طرفدن یول کور یله من. کونش کولک اورتاسنه کلنجه شدتلی بر حرارت باش کوسته ریر، صوسزلغک شدندن قلاووز هلاک اولور، ابو علی مسکویه ده رحمت حقه قاووشور.

نامه دانشورانک قید ایتدیکی بورقهه تأییده محتاجدر. چونکه کندیسینی «بعضی مؤلفلر ابن سینا ایله برابر خوارزمدهن آریلان ذاتک مسکویه دکیل، ابوسهل مسیحی اولدینی خبر ویر یورلر» دیور، خوارزم سر اینده بولونوب سلطان محمود سبکتگینک ایسته دیکی ذوات ایچنده مسکویمی یازما یورلر. یالکیز دور دندن بحث اید یورلر، ایچارندن ایکسی یعنی ابوریحان بیرونی ایله ابونصر عراقی قالمغه راضی اولو یورلر، ابوسهل مسیحی ایله ابن سینا قانچنی مناسب کور یورلر، یونده ابوسهل مسیحی وفات اید یور.

[۱] حبیب السیر

[۲] زاینجه معین بر زمانده فوق الارض و تحت الارض سمانک خریطه سی در که کواکب سیاره وثابته یرلی یرینه یازیلر. برکیمسه نک دوغدینی زمان افق شرقیدن طلوع ایدن برج، و دقیقه به «طالع» دیتیر. - الکندی به بق.

ابوسهل مسیحی خوارزم شاهی ایچین وبا حقه‌ده بر کتاب تألیف ایتش ، [۱] شاه
 ابوسهل المسیحی کنندینه ربط ایتش ایدی [۲] .
 دیگر طرفدن حبیب‌السیر ایله نکارستان وروضه‌الصفا [۳] انجاق بوایکنجی روایتی
 قید ایدیورلر ، مسکویه‌دن بحث ایتیه‌یورلر .
 داها ضریبی شوکه نامه دانشوران ابوسهل مسیحی ترجمه‌سنده مسکویه‌ی دکیل ، ابوسهل
 مسیحی‌ی کویسته‌یور . اریق بوسوزلره فصل اعتماد ایده‌یوله‌چکنز ؟
 ابن سینا کندی افاده‌سی وجهله ضرورت اوئی کرکانجیدن آیرمش ، [نسبا] یه
 کوتورمش ، اوراده‌ده براقامش ، [باورد] آتمش ایدی . ابن سینا اورادن بش فرسخ بریرقطع
 ایتدکدن صوکر دوردنجی کونی شدتلی بر بورا چیقمش ، ابوسهل وفات ایتش ایدی . ابن سینا
 [طوس] . طوسدن دولاشه دولاشه ، خراسان حدودینک باشنده بولونان [جاجرم] .
 کلدی ، بورادن ده [جرجان] . کچدی . جرجاندن [دهستان] کیتدکدن صوکر
 تکرار جرجانه دوندی . ایسته بوراده ابوعبید جوزجانی یه ملاقی اولدی ، ابن سینا نک بویله
 مملکتدن مملکت دولاشماسی سلطان محمود سبکتکینک الله دوشمه‌ک ایچین ایدی . چونکه
 سلطان محمود باش فیلسوفی یافالامق ایسته‌یوردی . بونک ایچین جرجانه کنجه‌یه قادار بریده
 قلامادی [۴] سلطان محمود ، ابن سینایی طوتامادی ، فقط دیگر ایکیمی ، ابوریحان بیرونی
 ایله ابونصر عراقی پاتخته کلشیر ایدی . ابولخیر نه اولدی ؟ اوکا دائر بر سوز یوقدر .
 ابوعلی مسکویه خوارزمندن قالقوب عراق یولنده وفات ایتدیکی ، پک شبه‌لیدر .
 یوله وفات ایده‌نی ابوسهل مسیحی کویسترلرک ابوعلی مسکویه (اصفهان) ده وفات
 ایدوب خواجه محله‌سنه دفن اولوندیغی خبر ویریورلر . [۵] اصفهان تاریخی یازان مشهور
 یحیی بن منده‌ک [وفاتی : ۴۴۵] بیانه کوره ابوعلی مسکویه [۴۲۹] تاریخنده صفیرک
 دوقوزنجی کونی ارتحال ایتشدر . ابن سینا اوندن صوکر داها ایدی سنه یاشامشدر .
 ابن منده‌ک سوزیله ابوعلی مسکویه اصفهاندن وفات ایتدیکنده شبه یوقدر .

[۱] ابن ابی اصیبه

[۲] طبقات اطباء نکارستان

[۳] نکارستان احمد بن یحیی بن عبدالغفار قزوینی نکدر ، [۱۳۰۲] ده وفات ایدن آلتی یارمق
 محمد افندی طرفندن « نزهةالجهان وفادرةالزمان » نامیله بورکجه ترجمه اولومشدر ، یازمه تورکجه
 ترجمه‌سی بکی جامع کتبخانه‌سنده [۹۰۷] نومروده مقیددر .

[۴] نزهةالارواح

[۵] نامه دانشوران

مسکویه وفاتى تاريخى نامه دانشوران [۴۲۰] تاريخى كوسته رپور، بارون قارادووو [۴۲۰ ويا ۴۲۱] صورتنده [يالى] بيلديرپور. اسلام انسيكلوپديسى ياقوت حموى يى تدقيق ايتمكله مشارالیه نقل ايتديكى وجهله ابن منده نك سوزينى ترجيح ايدپوركه دوغروسى بودر. كيميشى - ابوعلی مسکویه كنچ ياشندن برى مهلبى، ابن العميد، ابوالفتح ذوالكفائتين كى وزيرلرلك؛ عضدالدوله، صمصام الدوله، بهاء الدوله كى اميرلرلك؛ [نامه دانشوران] لك ديديكنه باقيليرسه خوارزم شاهنك حمايه لرى آلنده ياشامش، رفاء وسعادت ايله عمر كچيرمش، او عصرده چوق ياشايانلردن صاييلمشدر.

مسکویه بوييله رفاء وسعادت اينجنده ياشاديني حالده زمانك مصيبتلرني طاتمش، دوستلرندن، ارقاداشلرندن جفا كورمش ايدى. نته كيم شوشعري ايله حالى حكايه ايدپور:

من عذيرى من حادثات الزمان : وجناء الاخوان والحلان [۱]

مسك قوقولى فيلسوفنك خويى ابي، كيدشى كوزهل ايدى، باش فيلسوف ابن سينا كى باشقاسنى حقير كورمك ايسته من ايدى. ياشجه كنديسندن كوچوك اولان ابن سينا به قارشى يوقاريدنه بيان اولوندينى اوزره نه مسكت جواب ويرمش ايدى !

فيلسوفنر ابوحيان توحيدى يده بگزه من ايدى. ابوحيان توحيدى صوفى كيدشنده، صوفى قياق وقيافنده اولدينى حالده ديلي دورماز، عصرنده بولونانلرى عادى كورور، اونه كنك بريكنك عييلرينى ارار دورور ايدى. چوق يازيق كه عملى تصوف ايله تهذيب اخلاق ايدمه ماش ايدى، فقط مسكويه صوفى اولماقلا برابر رياضت و اخلاق ادمان سايه سنده نفسى تهذيب ايتمش، بو خصوصده متعدد اثرلر يازمش ايدى. معلوم اولدينى اوزره وزير مهلبى ابوحيانى بغداددن سورديكى حالده مسكويه كنديسنه كاتب و خازن كتب تعيين ايدپور ايدى. ابوحيان وزير حكيم، اديب مورخ ابن العميدك ياننده چوق قلاماديني حالده مسكويه ارتحالنه قادار يانندن آبرلامش، ارتحالندن صوكرا اوغلنك ياننده قالمش ايدى.

ابوحيانك ديديكنه باقيليرسه مسكويه زنكيئلر آراسنده زوكورت، ييغمبرلر آراسنده زنكيئن ايمش، چونكه بردوزى يه قالمز ايمش، جيميريلديكى ده وار ايمش.

ابو على مسكويه الرازى يالكرز تورك فيلسوفى ابو نصر قارابى كى دكيل ايدى.

[۱] باكا، زمانك يكيدين يكي به پيدا اولان وقوعاتنه، قارداشلر ايله دوستلرلك كوكل قيرمارينه قارشى كيم ياردمجي چيقاجق ؟

فارابی حکومت دیوانندن خوشلانماز ، طبیعت بوستانندن ذوق آلیرایدی . مسکویه ایسه بدنی ، قلبی امیرلره ، وزیرلرینه باغلامش ایدی .

مسکویهک وصیتنامه سنده حکمت و شریعت ایچین کوزه چارباچق نقطه لر واردر ، قلبی انجاق حکمت ایچین تمیزله مکى ، دماغی انجاق حکمت ایچین بوشالتمی ، هتقی انجاق حکمت صرف اتمکی ؛ شریعت یابیشمنی ، کوستردیکی وظیفه لره دوام اتمکی توصیه ایدیور .

مسکویه شیعیلر اسناد ایدلمشدر [۱] شیعی اولان آل بویه انتسابی ، اثرنده کی بعضی سوزلر نظر اعتباره آلیر سه بوا سناددو ضر و اوله بیلیر . یالکیز مسکویه قویور ملتجی ایدی ، (تجارب الامم و تعاقب الهمم) ک بویوک بر قسمنی ایرانه حصر ایدیشی بوندن ایلری کلییور ایدی .

II — اثرلری

اسلام فیلسوفی ، ایران حکیمی ابوعلی مسکویه الرازی ، صوان الحکمه نك بیاننه کوره متداول اولان ریاضیات ، طبیعیات ، الهیات ، صنعت حقنده اثرلر یازمشدر ، یزریق که اثرلرینک چوغی قلامشدر ، ریاضیات حقنده کی اثرلرینی هیچ بریده کوره مدم . قاموس الاعلام صاحب شمس الدین سامی بکک مسکویه عیراق اطبا سندن کوسترمه سی تمه یورمش کبی اوسته لک اثرلرینی « کتاب الاشربه ، کتاب الطبیخ ، تهذیب الاخلاق » کتابلرینه حصر اتمه سی حقیقه تأسفه ذکر بر حالدر .

مسکویهک مهم اولان اثرلری باشلیجه دورت زمیره آیریله بیلیر : فلسفه ، طب ، ادبیات ، تاریخ .

فلسفه زمیره سی :

۱ — منطق — مسکویهک منطق عائد اثرلری اهمیتلی دکیلدر . صوان الحکمه نك بیاننه کوره حاشیه لره عائد تعلیقاتی واردر . بو تعلیقات ایلک مطالعه ایتدیکی ابوالقاسم الکاتبک ایساغوجی وقاطیفور یایه یازدینی « صفوا الشرح » نامنده شرحه عائد اولمی .

۲ — مابهر الطبیعه

الفوزیه — الفوزین (الفوز الاصغر) ایله (الفوز الاکبر) رساله لری در . (الفوز الاصغر) ده حکماء الهیون اصولنه بناء افکار بیان ایدیور ، دینه ده یاردم ایله یور . الفوز الاصغر اسلام متفکرلرینک فلسفه حقنده کی تلخیصی خلاصه ایدر . عباره سنده کی

اسلوبی تهذیب الاخلاق عباره سنک اسلوبی کی دره هرا یکسی ده قیمتلی اثرلر دره. الفوزالاصغر فلسفه ده کی اوج مهم مسئلهی ایضاح ایدیور: الله، نفس، پیغمبرک. هر اوج مسئلهی اون فصله آریور که هپسی اوتوز فصلی حاوی اولویور. ابو علی مسکویه پیغمبرلکدن باحث اولان اوجنی فصلنده تکامل اصولندن، قرون وسطاده یک مشهور اولان «انسان کوچوک برعالم در» [۱] نظریه سنده بحث ایدیور. الفوزالاصغر (۱۳۱۹) ده بیرونده طبع اولونمشدر. الفوزالاصغر ده فرربوسک تفسیری ایله ارسطودن نقلربولوندی کی افلاطوندن، تاومسطیوسدن ده نقلر واردر.

الفوزالاکبر - الفوزالاصغرک نهایتنده یکیدن باشلانماسنی وعد ایتدی کی اثری دره کاتب چلبی نک کشف الظنوننده کی افاده سنه باقیلر سه مؤلف وعدینی برینه کتیرمشدر.

الفوزین حکمت نظریه نک مابعدالطبیعه قسمه عا ئد اولدینی حالده ابن الاکفائی شمس الدین محمد الانصاری ارشاد المقاصدنده اوکاتباً طاشکوپری زاده موضوعات العلومده، ابوالطیب القنوجی ابجد العلومده اخلاق کتابلرینک متوسطلرندن، ابن سینانک اخلاق کتابنی مختصرلر دن، فخرالدین رازی نک اخلاق کتابنی ده مبسوطلر دن صایورلر. [۲]

۳ - اضمومه - ابو علی مسکویه اخلاقنی بر فیلسوف، اولمقله، اول امرده شرقده متداول اولان اخلاق کتابلری حقنده معلومات و برمی فائده لی کوربورم.

اسلامده باشایجه اوج درلو اخلاق جریانلری واردر: اخلاق قرانیه، اخلاق تصوفیه، اخلاق فلسفیه.

اضمومه قرآنیه - اخلاق قرانیه کتاب ایله ثابت، سنت ایله یولی متعین اولان اخلاق دره، فقیهلرک، محدثلرک یازدقلری، بیان ایتدکلری اخلاق، اخلاق قرآنیه دره. اخلاق قرانیه نک اولدقجه خصوصیتی واردر. اخلاق قرانیه فلسفه تاریخنه برآز یابانجی دره. اخلاق قرآنیه ابتدالری «کتاب الزهده»، «کتاب الرقائق» ناملریله تدوین اولونمش ایدی. اک اول معروف اولان اثر، عبدالله بن المبارکک (وفاتی: ۱۸۰) کتاب الزهده دره.

اضمومه تصوفیه - متصوفه طرفندن یازیلان اخلاق دره که سیروسلوکه، مجاهده نفسیه

[۱] «انسان کوچوک برعالم در»، عالم بویوک برانساندر، نظریه لری ایچین ادبیات فاکولته سی مجموعه سی جلد ۶، صابی، ۴ سنه باقیلسون.

[۲] مختصرلر، علومده منتهی اولان کیمسه ایله کیمکین ذکال بمفی مبتدیلرک ایشلرینه یارایان؛ متوسطلر، عمومه منافعی چوق اولوب مختصر و مبسوط اولمایان، مبسوطلر، مطالعه یه یارایان، ماخذ اوله ییلن کتابلر دره.

مراقبه اعماله حائذ اخلاق در. بواخلاق. علم معامله نامی آلمشدی. الك اول یازیلان اخلاق کتبی بغداد صوفیه شیخی حارث المحاسبی نك (۲۴۳) الرایه سی در .

شرقه خصوصاً اسلام عالمده منشی براز تصوف اولان حکمیات وامثال واقوال ایله طولو اولان اخلاق کتابلری ده واردر. بونوع اخلاق شرق ذوقه او یغوندر. بوقسم اخلاق کتابلری اخلاق تصوفیه کتابلرینه الحاق اولونایلیر.

بوایکنجی قسم اخلاق کتابلری روحیات تاریخیله علاقه داردر .

المهمه فلسفیه - یونان کتابلرندن ترجمه اولونمش و او دائره ده یازمش اخلاق درکه فلسفه تاریخیله تمامیه علاقه داردر .

بواوچ نوع جریاندن باشقا خرسیتیانلقدن آلتش اخلاق ده واردر .

تبرجمه اولناه اثرلر - اسلامك پارلاق و فیضلی علم دورنده یونان اثرلرنده هانکیلرینك ترجمه ایدلدیکی قطعی صورتده بللی دکیلدر، شوقدارکه یونان معارفك اسلام عالمده انتقالی یالکدر ترجمه واسطه سیله دکیل ایدی . بلکه سریانی معلملرینك شفاهی ترجمه لری ایله ده انتقال ایدیور ایدی . سریانی لسانی عالملر لسانی ایدی . بوکامینی فلسفه مدرسه سنك ظهوریله یونان اخلاق کتابلری هیچ دیکسه عمومیتله معلوم ایدی .

عربلر طرفندن یازیلان فهرسته باقیلیرسه شونلری او کرنه بیله جکیز :

افلاطونك (النوامیس - Lois) ی حنین بن اسحاق ایله یحیی بن عدی واسطه سیله عربجه یه کجیدی . افلاطونك اخلاقه حائذ اثرلری اصل اخلاقدن زیاده سیاسته حائذ ایدی .

ارسطونك اخلاق کتابلری قسماً عربجه یه ترجمه ایدلدی ، الك زیاده معروف اولان اخلاق کتسابی اوغلی نيقوماخوسه یازمش اولدینی نيقوماخوس اخلاقی اوله جق ایدی .

بوندن باشقا برده تلمیذلرندن اودیموس اخلاقی ایله بویوک اخلاق کتسابی وار ایدی . نيقوماخوس اخلاقی اون مقاله ایدی ، اودیموس بونی یدی ویاسکیز مقاله یه ایندیرمشدی ،

بویوک اخلاق ده ایکی مقاله دن عبارت ایدی . نيقوماخوس اخلاقی حنین بن اسحاق اون ایکی مقاله ده کتاب الاخلاق عنوانیه ترجمه ایتمش ایدی . حال بوکه نيقوماخوس اون مقاله دن دن عبارت ایدی . جائزکه بویوک اخلاقی ده علاوه ایتشدر ، یاخود ، فر فر بوس نيقوماخوس اخلاقی

اون ایکی مقاله ده شرح ایتمش ایدی ، حنینك اوغلی اسحاق ناومسعلیوس شرحلرینی سریانی یه ترجمه ایله اشتغل ایدر ایدی . جائزکه عربجه یه ترجمه ایتمش اولسون ده اوغلنك اسمی یرینه

باباسنك اسمی قونولسون. بواون ایکی مقاله ایچنده ینه بوبوك اخلاق بولونمش اوله جق [۱]. یحیی بن عدی نك یاننده اسحاق بن حنین بازسیله تاومسطیوسك برچوق شرحلری وارد درکه سریانی لسانیه ایدی [۲]. حنین بن اسحاق طب کتابلرینی ترجمه یه اعتنا ایتدیکی حالده اوغلی، ارسطونك و شارحلرینك حکمتنه هاند کتابلرینی هر بجه یه ترجمه یه اعتنا ایدر ایدی. [۳] ارسطونك هراوچ اخلاق کتابی تورك فیلسوفی فارابی نك معلومی ایدی، فارابی نیقوماخوس اخلاقی شرح ایتمش ایدی. اسپانیاده اسکوریال کتبخانه سنده ارسطونك «اقونومیک» کتابنك ترجمه سنی کوردیکنی بارون قازادووو بیان ایدیور. ابن الحارک ترجمه ایتدیکی اخلاق ده نیقوماخوس اخلاقی اوله جق.

فلوطرخس (بلوتارخوس، بلوتارقی) ك کتاب الریاضه سی [۴] شام خرسیتیانلردن بعلبکلی قسطا بن لوقا طرفندن عربجه یه نقل اولوندی. یحیی بن عدی تاو فرسطس (توافراستوس) [۵] ك اخلاقه هاند اثرلرینی ترجمه ایتمش ایدی.

ضررب امثالی جامع. حکمت آمیز آثار میاننده ادریانوس زماننده اتیه شرف ویرن فیثاغوری فیلسوفی (سکندس) ك امثالی ترجمه ایدلمش، بواثر شرقده پك زیاده رغبت قازانمش ایدی [۶]. بوندن باشقا «لوحه قابس» نامنده کی بر اثرده وار ایدی که ابوعلی مسکویه بونی «لفز قابس» عنوانی التنده ترجمه ایتمش ایدی.

ذکر اولونان آثار صحیحجه اراسنده برطاقم شبهه لی اثرلر داها وارد درکه قدمای فلاسفه یه اسناد ایله دکاری اثرلردن داها متأخر، متنوع اثرلر، وصایا و امثال تداول ایدیور ایدی. ارسطونك، فیثاغورثك و سائر حکیمانك وصایاسی بومیانده ذکر اولونا بیلیر [۷]. بوراده کی

[۱] اسلام انسیکلوپدیسی.

[۲] اخبار حکما.

[۳] طبقات اطبا.

[۴] فلوطرخس فیثاغورثیکه میال اولان افلاطونیه دن ایدی. ریاضت فضیله هاند ادمان دیمکدر.

[۵] تاو فرسطس مشایه اخلاقیه سنده مساحه کار ایدی. ارسطونك کرسی حکمتنده خانی ایدی.

[۶] سکندسك امثال و حکمای فیثاغورثلر مدرسه سنده هاند ایدی. سکندس مابعد الطبیعه جیدن

زیاده اخلاقی ایدی، افلاطونك ده، رواقیه نكده مسکدانی صایله بیلیر ایدی. فرانک قاموس

فلسفیی، اسلام انسیکلوپدیسی.

[۷] ابن ابی اصبیه ارسطونك دورت مقاله لك کتاب الوصایاسنی ذکر ایدیور، اخوان صفار ساله لرنده

فیثاغورثك رساله ذمییه - Vers dores سندن نقلر وارددر، برقلس رساله ذمییه بی شرح ایتمش، بوشرح قسماً ثابت بن قره طرفندن عربجه یه ترجمه ایدلمشدر.

امثال وحکایات اکثرا مشائیة فلسفة اخلاقیه سندن اوزاقلاشه رق امثال و اخبار و حکایات شکنه کیر یور ایدی .

برده ترغیبات اخلاقیه و تصوفیه یی مشعر مختلف عنوانلی اثر لر و ار ایدی . بری « معاتبه النفس » در که [۱] ابن ابی اصیبعه سقراطه نسبت اولونان کتابلر اراسنده تعداد ایتدیکی کی افلاطونک اثر لری میاننده بونامده بر اثر ذکر ایدیور . بوندن باشقا « زجر النفس » عنوانیه ارسطویه ده نسبت اولونمشدر [۲] . بونک کی یوحنا بن یوسف طرفندن ترجمه اولونوب افلاطونه اسناد اولونان « ادب الصبیان » ده شبهلی اثر لردندر . [۳] « ادب الصبیان » ک فلو طرخسک اثری اولماسی داها واضح در [۴] . مصر فیلسوف وطیبی علی بن رضوان ارسطو نامنه « السعادة » نامیه بر اثر قلمه الماش ایدی . « کتاب التفاحه » نامیه اولدجه مشهور اولان اثر ارسطونک وفات ایدمه چکی اسناده شا کر دلریله وقوع بولان محاوره سندن باحتمدر . بو محاوره لر چوق شبهلی ، مشائیة اخلاقی تعلیماتی اراسنده افلاطونک « فدون - فاذن » نئی تقلید ایدر . اخوان صفا کتاب التفاحه دن ده نقل ایلرلر .

اخلاق یازانلر اراسنده ایلک اخلاقی ابن المقفع در . ال ای مصنفات اخلاقیه دن اولان « کلیله و دمنه » یی هنوز فلسفه مدرسه سی تأسیس ایتدن اول ایلک رسمی ترجمه دورنده المنصور زماننده ترجمه ایتمش ایدی . بغداد فلسفه مدرسه سنک تأسیسی اوزرینه اسلام فیلسوفلری اخلاق فلسفیه یازمشلر ایدی ، فقط منطق ، روحیات ، مابعد الطبیعه ، قیصه سی حکمت نظریه دن الدقلری ذوقی اخلاقده بولامایورلر ایدی ، بوندن ناشی اخلاق فلسفیه حکمت نظریه کی انکشافه اوغرا میور ایدی ، اسلام فیلسوفلری ، پیغمبرلری حکمت عملیه ده فیلسوفلردن یوکسک کورمکه حکمت عملیه ده پیغمبرلر ده داها زیاده اعتماد ایدیورلر ایدی ، حکمت نظریه قادار حکمت عملیه نك انکشاف ایدمه مه سنه سبب بواوله جق ، فقط صو کرا اخلاق ده انکشافه اوغرا مش ایدی . اسلام فیلسوفلری اراسنده ایلک دفعه اخلاقه

[۱] معاتبه النفس افلاطونیه طریق اوزره باردنهور طرفندن طبع اولونمشدر . باردنهور بواتری برمسلمان اثری ظن ایدیور . اخوان صفا اثرینه قیاس ایدیور . (بون ۱۸۳۳)

[۲] ابی صوفیه کتبخانه سنده [۱۸۴۳] نومورده ، اون اوج فصلدن مرکب بر زجر النفس قید ایدلش ایسده ارسطویه دکیل ، هر مه اسناد اولونمشدر .

[۳] ابن المقفی ، ابن ابی اصیبعه افلاطونک اثر لری اراسنده « ادب الصبیان » . بدل « تأدیب الاحداث » نامیه بر اثر ذکر ایدیورلر .

[۴] بارون قارا دووو

اهمیت مخصوصه عطف ایدن اخوان صفا ایدی. اخوان صفا ایله اسلامده فلاسفه اخلاقیون ظهور ایتیش ایدی [۱]. اخوان صفادن صوکر ابوعلی مسکویه کلیور ایدی . ابوعلی مسکویهک اخلاقه عائد یازدیغی اثرلرک باشلیجهلری شونلردر :

الطهاره - الکیم تألیفی دره، حکیم محقق نصیرالدین طوسی نک اخلاق ناصری نک سبب تألیفی بیان صدندده سویله سوزلر صرف ایدیور : قهستانده بولوندیغ صروده بر کون قهستان حاکی ناصرالدین عبدالرحیم بن ابی منصور (ناصرالدین المحتشم) ایله کورشیور ایکن مجلسده استاذ فاضل ؛ حکیم کامل ابوعلی مسکویهک فضاثلندن بحث ایدلدی ، سوز (کتاب الطهاره) نامنده کی اثرینه انتقال ایلدی. کتاب الطهاره نک عبارته سی غایت فصیح ، اشاره سی غایت بلیغ بر صورتده ایدی ، نته کیم بوندن اول اونک وصفنده شودورت بیت سویله نمشدی :

بنفسی کتاب حاز کل فضیلة	%	وصار لتکمیل البریة ضامناً
مؤلفه قدر رالحق خالصاً	%	بتألیفه من بعد ما کان کامناً [۲]
ووسم باسم الطهارة قاضياً	%	به حق معناه ولم یکن مأثراً
لقد بذل الجهد لله دره	%	فما کان فی نصیح الخلائق خائثاً

ترجمه سی : بوتون فضیلتی طوبالایان وخلق کامل یامغنی درعهده ایدن بر کتابه جانم فدا اولسون . مؤلفی (ابوعلی مسکویه الرازی) بو کتابی تألیف ایتیمکه کیزلی قالان حق ، اصلاً باطل قاریشیدریمه رق خالص اوله رق میدانم چیقاردی . اوکا (الطهارة) [۳] آدینی طاقدی ، معناسی حقیله ادا ایتدی ، اسمی مسماسنه اویغون اولدی ، اوندی یالان یوقدر . اثرینی میدانم کتیرمک ایچین چوق ، پک چوق جالشدی . نه کوزل یابدی ؛ الله اوکا مکافات ویرسون . مؤلف خلقه ویرلمه سی اقتضا ایدن نصیحتلرده ، اصلاً خیانت جهتنه یاناشامشدر ، حقیله خیرادر .

بونک اوزرینه حکیم نصیرالدین طوسی به حاکم ناصرالدین المحتشم (الطهاره) نک عربیدن فارسی به ترجمه سی امرایتدی ، نصیرالدین طوسی ده الطهاره بی شرح ایدرجه سنه فارسی به ترجمه ایتدی . (الطهاره) یالکیز حکمت عملیه دن اخلاق قسمنه عائد ایدی . نصیرالدین طوسی اوکا تعبیری وجهله منازل ویا حکمت منزلی ایله سیاست مدن ویا حکمت مدنی ده

[۱] اخوان صفا ایچین ادبیات فاکولته مجموعه سنک (جلد ۶ صایه ۲ ، ۴) . باقیلسون .

[۲] بو بیتده انکساغورسک [کموش و بروز] اصولنه اشارت واردر .

[۳] فارسی دیلنده قارشولنی پک زیاده تمیزک معناسنه کان « پاکیزگی » در .

علاوه ایتمکه مجموعی نام حکمت عملیه یی تشکیل ایتشددر . ایلک کتابی اولان تهذیب اخلاقی [۱] برنجی قسمی مبادیه ، ایکنجی قسمی مقاصده عائد اولق اوزره ایکی قسمه آیرلمشدر ، مبادی یدی ، مقاصد اون فصلدن عبارتدره . ایکنجی کتابی اولان تدبیر منازل بش فصله ، اوچنجی کتابی اولان سیاست مدنی سکیز فصله آیرلمش ، نهایتنه افلاطونک وصایایی قونمشدر .

اخلاق ناصری تمامیه فلسفه طرزنده یازلمشدر . نام معناسیله اخلاق فلسفیه در ، تحقیقات حکمیه ، تدقیقات علمیه مستنددر . [۲] اخلاق ناصری بارون قارا دوونک دیدیکی کبی قرون وسطانک میدان قویدینی بدیع اثرلرک باشلیجه لرندن بری در . ابن الحنائی ویا قتالی زاده علی افندی اخلاق ناصری یی اساس ایدینه رک علی پاشا نامنه مشهور اخلاق علائی یی یازمشدر ، بونکله برابر اخلاق علائی اخلاق جلالی ومحسنی دن ده آلمشدر ، زیادتی وارد .

الطهاره جالینوسک اخلاق النفسدن نقلدرده بولونویور [۳] . کنجیلری تأدیب خصوصندمه (بروسن) ک کتابی عمده ایدیور . [۴]

از میرلی

اسماعیل محقی

[۱] بعضی ترجمه زده اخلاق یرینه اخلاق شرعیه مقامنده آداب شرعیه دینیورکه اصلا دوغرو دکیلدر . چونکه بو اخلاق بیلدیکمن اخلاق فلسفیه در ، یوقسا اخلاق شرعیه دکیلدر نته کیم کتابی اوقویانلر بونده اصلا ترده دوشمزلر .

[۲] جلال الدین دوانی نک یازدینی « اخلاق جلالی » ده اخلاق ناصری کبی تحقیقات حکمیه و تدقیقات علمیه مستنددر . نهایتنده افلاطونک وصایاسنه بدل ارسطونک وصایایی علاوه اولونمشدر . میرزا محسن بن حسین باقرا نامنه یازیلان ویا مؤلفنه اسناد اولونان « اخلاق کاشفی ، اخلاق محسنی » ده بونتحقیقات و تدقیقات یوقدر . فقط بیانی لطیفدر ، بولردن داهای زباده مشهوردر .

[۳] طبقات اطباءه بیان اولوندیغه کوره جالینوسک کتاب الاخلاق دورت مقاله دن عبارتدره . جالینوس بوراده خویلرک نوعلرینی ، سیلرینی ، دلیلرینی بیان ایتدینی کبی مداواتی ده بیان ایتشددر . [۴] بروسن ویا برهسون مه غارا مدرسه سنه منسوب سپلنتونک اوغلی وشا کردی در . مه غارا

مدرسه سی اخلاق فلسفیه مدرسه سی ایدی .

التهیات مجموعه سی ، صانی : ۱۰